

Gyógyszerészettörténeti közlemények

Gyógyszerészet, 34, 205 — 209, 1990.

A magyar gyógyszerészek érdekvédelmi szervezetei II. rész¹

DR. RÁDÓCZY GYULA

A szerző két folytatásban mutatja be a magyarországi gyógyszerészek érdekvédelmi szervezeteinek kialakulását és működését, a XVIII. századvégi kezdetektől a Magyar Orvostudományi Társaságok és Egyesületek Szövetségének 1966. évi megalakulásáig.

Az első részben azokról a törekvésekről olvashatunk, amelyek létrehozták a helyi grémiumokat, majd azokból országos egyesületet szerveztek. Ezután a manapság ismét aktualitást élvező gyógyszerészi kamara alapítására irányuló eredménytelen törekvéseket láthatjuk.

A második részben pedig az országos egyesületek mellett kialakult egyéb gyógyszerész érdekvédelmi szervezetekről (az alkalmazottak szervezeteiről, a vidéki gyógyszerészek tömörüléseiről) olvashatunk, egészen azok megszüntetéséig és az Orvosegészségügyi Szakszervezetbe való beolvasztásukig.

Az alkalmazottak szervezetei

Amíg a XIX. század 80-as éveinek végéig az alkalmazotti sors csak szükségszerű átmenet volt, hiszen előbb-utóbb a fiatal segédi is gyógyszerészi jogosítványhoz juthatott, addig a XX. század fordulójára ez már egyre nehezebbé vált. Szembe kellett nézni azzal a ténnyel, hogy az önállósodás helyett az örökös alkalmazotti állapot szükségszerűvé vált. Ez a körülmény is hozzájárult az alkalmazotti érdekképviseletek kialakulásához. Az önállósodás elérhető korszakában a segédnek helyzete ugyan nem volt rózsás, ezt azonban mint átmeneti állapotot tudomásul vették. Az 1888. évi gyógyszerészképzési reform következtében a XIX. század utolsó évtizedében a gyógyszerhiány fokozódott, de a munkakörülmények nem javultak. Egy korabeli panasz szerint, amely 1893-ban jelent meg a Gyógyszerészi Közlönyben: „...a munkától túlságzott segéd nem képes nagyobb gyógyszerésztárban reggeli 5 órától este 10 óráig, a gyógyszerésztár zárásáig, sőt még azután is 1—2 órán keresztül laboratóriumot végezni, amely szokás különben igen sok főnöknél divatban van.” A tulajdonosok elismerték, hogy a munkaidő hosszú, de azzal védekeztek, hogy az kényelmesen telik el: a segédnek kedélyesen cigarettáznak vagy pipázgatnak. Egy külföldön járt gyógyszerésznek a szaklapban megjelent levele elítélte azt a régi magyar gyógyszerészi szokást, hogy a segédnek a tára mellett akkor is állnia kellett, ha nem is volt vény amit elkészítsen, csak azért, hogy a közönség úgy lássa sok a dolog és ezzel a bizalom nőjön.

Lukács István (akkoriban még a Gyógyszerészi Helyi munkatársra, később önálló laptulajdonos) az

1891. év végén felszólította az alkalmazottakat egy Gyógyszerészsegédi Kör megalakítására, ami a következő évben meg is alakult Gyógyszerészi Kör néven. Bár az alapszabályában nem az érdekképviselet, hanem inkább kulturális szempontok kerültek előtérbe, de azért nem maradt ki a segédi kar „testületi szellemének a fejlődése” sem. Az érdekvédelem azonban háttérbe szorult, mert a végleges megalakulás után nem alkalmazott, hanem Bayer Antal személyében egy köztiszteltben álló pesti gyógyszerértulajdonos lett az elnök és csak az alelnöki szék jutott Buzinkay László gyógyszerészsegédnek.

Bár e kör tevékenysége rövidesen elhalt, mégis kiindulópontjává vált az alkalmazotti törekvések megfogalmazásának, ugyanis 1893 októberében egy 15 tagú akcióbizottságot választottak, amelynek már Buzinkay László lett az elnöke. A róla elnevezett bizottság memorandumban foglalta össze az alkalmazottak kívánásait. Elsősorban a napi 12 órás munkaidő csökkentését kívánták elérni. E mellett fizetésemelést, emberibb lakást, heti másfél szabadnapot és évi 14 nap fizetett szabadságot kértek. Az ügyeleti szolgálat tehermentesítésére azt javasolták, hogy éjjel csak „sürgős” jelzésű orvosi vényt legyen kötelező elkészíteni és expedálni. Kérték továbbá annak a sérelmes testületi határozatnak a visszavonását, amely szerint a gyógyszerésztári jogosítvány iránt sikertelenül folyamodó gyógyszerészsegéd a továbbiak során a fővárosban nem juthat állásához.

A Budapesti Gyógyszerész Testület — miután Bécsben az esti 9 órai zárást már 1893. november 15-től bevezették — az ez irányú kérést teljesítette és 1894. január 1-jétől nálunk is bevezette azt és törölték a patikajogért folyamodók budapesti bojkottját is. Minden más követelést azonban elutasítottak.

Havelka Ignác kezdeményezésére 5 évvel később ismét felmerült az alkalmazottak érdekvédelmi szervezetbe való tömörülésének szükségessége. Felhívására 1898 novemberében egy Andrássy úti vendéglő különtermében gyűltek össze az érdekeltek, akiknek Szócs Károly már az alapszabály-tervezetet is elkészítette és felolvasta. Mivel a mozgalom feleledését az váltotta ki, hogy küszöbön állónak tűnt a gyógyszerészi kamarák felállítása és az nyilvánvalóvá vált, hogy e kamarákban az alkalmazottaknak alig lesznek jogaik és érdekvédelmük, így érthető, hogy a legfontosabb célkitűzésük lett „a segédnek köréből választott megfelelő képviselőt minden gyógyszerészi testületben.” A közgyűlésen megválasztott tisztikarban Szócs Károly elnök, Havelka Ignác pedig pénztáros lett. A tömörülés azonban még érdemi működésének megkezdése előtt válságba

¹ I. rész: Gyógyszerészet 34, (3), 125—130 (1990)

került, mert *Buzinkay László* patikajogot nyert a Baranya megyei Véménd községben, *Szőcs Károly* pedig kultuszminisztériumi számtisztai állást kapott. Így a vezéreitől megfosztott mozgalom megtorpant.

A századforduló után azonban a segédek követelése mind gyakrabban éledtek fel, sőt 1901-ben a különösen méltánytalan, protekcionista patikajog adományozása már a sztrájk gondolatát is felvetette. Az alkalmazottak 1902-1903 fordulóján memorandumot intéztek a Budapesti Gyógyszerész Testülethez, amelyben összegeztek a már ismert sérelmeiket. A tulajdonosok azonban mindezeket visszautasították, csupán a lakások minőségében ígértek változást. Ekkor *Joanovics Sándor* soroksári gyógyszerértulajdonos vezette az alkalmazottak harcát, aki maga is beismerte, hogy az elért csekély eredményt is a minisztérium közbenjárásának köszönheték. A tulajdonosok ugyanis egyszerűen felháborítónak tartották, hogy a velük egyenlő képességű alkalmazottak is érdekvédelmi tömörülésre törekzenek.

Az alkalmazotti mozgalom akkor tudott csak meggyökeresedni, amikor már önálló szaksajtóval is rendelkeztek. (Így volt ez annak idején az országos egyesület létrejöttével is.) A Gyógyszerészsegédek Lapja 1906. augusztus 12-vel indult meg, alcímében hirdette programját: „a magyarországi gyógyszerészsegédek érdekeinek független lapja.” Szerkesztői *Csikós Ádám* és *Orosz László*. Még ugyanabban az évben, 1906. december 8-án megalakult a *Magyarországi Gyógyszerészsegédek Országos Szövetsége*. Az alakuló ülésen, a Budapesti Gyógyszerész Testület Aggteleki (ma Kiss József) utcai házában nagyteremben, mintegy 200-an vettek részt. Elnökké *Esztergár Bélát* választották. Követeléseik között a legfontosabb, az évekkal arányos fizetésemelés volt. Tudnunk kell ugyanis, hogy a fizetéseknél nem annyira az összegszerűség okozott problémát, mert az egykorú hirdetésekkel olvasva láthatjuk: általában a kért minimum fizetésnél többet ajánlottak. Sokkal inkább a szolgálati évekkal arányos fizetésemelés hiánya okozott gondot. Ugyanis esetleges állásváltotzatáskor az alkalmazott kénytelen volt mindig újra beérni a kezdőfizetéssel. Ennek az ellentmondásnak áthidalására az egyetlen intézményes megoldás a korpótlékos fizetőpénztár lett volna, ahová a tulajdonos mindig befizette volna a megfelelő összegeket amit rá kírónak és az alkalmazott innen kapta volna a szolgálati éveinek megfelelően emelkedő fizetését is. Ez azonban Magyarországon soha nem jött létre. (Ausztriában igen).

A követelések között szerepelt a jogadományozás ügye is, ami bizonyítja, hogy — teljesen érthetően — minden alkalmazott, tulajdonos szeretett volna lenni. Ezeket a követeléseket 1906. december 31-én nyújtották át a tulajdonosi korporáció elnökségének, ahol bár jóindulattal fogadták azt, de a követeléseknek csupán egy részét teljesítették. Nevezetesen a szabadidőt 1907. július 1-jétől biztosították, a reggeli nyitást fél nyolcra módosították, azonban az esti 9 órás záráson nem voltak hajlandók változtatni, ami végül is az 1914. évi emlékezetes sztrájkhoz vezetett.

Időközben *Esztergár Béla* is fővárosi patikajogot nyert, azonban ekkorra már a mozgalom annyira megerősödött, hogy töretlenül tudta tovább folytatni érdekvédelmi harcát. Az új elnök 1908-tól 1911-ig *Mátray Gusztáv* lett és 1908. június 21-től a szövetség lap-

jának is megváltozott a címe: Gyógyszerészek Lapja lett. A szövetségnek 6 vidéki városban alakult helyi csoportja, elsőként Szegeden. A Tagság összlétszáma 1909-ben már 500 főt jelentett.

A tulajdonosok bojkottja miatt a szövetség elnöke *Mátray Gusztáv*, a fővárosban nem kaphatott állást, ezért bérbe vett egy vidéki gyógyszerterületet a Bács megyei Vaskúton. Így az addigi alelnök, *Millner György* lett 1911 és 1913 között az elnök. Vezetésével új program készült, amely a régi követeléseket fejlesztette tovább. Az eredményeket azonban a közben kialakult belső harc hátráltatta, ugyanis *Szántó Sándor* a szövetség titkára, a szövetséget szakszervezetté, ezzel együtt szociáldemokratává akarta átalakítani. Az 1913. évi vezetőségválasztó közgyűlésen még *Millner György* és a konzervatívok győztek, de a vezetőségbe beválasztottak jelentős számú radikális irányzatú tagot is. Egy éles vita után pedig a lapszerkesztő *Csikós Ádám*, lapjával együtt kilépett a szövetségből. Rövidesen követte őt az elnök és még 200 tag.

A bennmaradtak *Maurer Armandot* választották elnökké és egyre radikálisabb irányvonalat kezdtek követni. Új lapot is indítottak 1913 áprilisától, amelynek a Gyógyszerész Újság címet adták. Főszerkesztője pedig *Szántó Sándor* lett.

A kilépettek 1913-ban *Gyakorló Gyógyszerészek Országos Szövetsége* néven új szervezetet alapítottak és folytatták továbbra is az 1906-ban létesített Gyógyszersegédek Lapja című szaklap megjelenését. Elnökké továbbra is *Millner Györgyöt* választották és az elkövetkezendő időszakot a belső harcok jellemezték. Így bár mindkét szövetség a maga módján igyekezett szolgálni az alkalmazottak érdekeit, de ez természetesen nem lehetett hatékony. Az 1914. évi sztrájk ugyan (ami az este 9 órás patikazárás miatt robbant ki) átmenetileg közös táborba tömörítette a gyógyszerészsegédeket, de ez csak a sztrájk idejéig tartott.

A sztrájkot 1914. június 6-án este határozta el mindkét alkalmazotti szövetség, a városligeti Kéményseprő vendéglőben, ahol 127 szavazattal 2 ellenében döntöttek a sztrájkokról, amit másnap reggel már meg is kezdték. A 7 napig tartó sztrájkot a sztrájkvezetőség a Kosuth Lajos utcai Magyar Világ kávéházból irányította, ami azonban eredménytelen maradt. Egyetlen eredménye az az ígéret volt, hogy a tulajdonosok megvalósítják a korpótlékos fizetőpénztárt. A világháború kitörése azonban még ezt is keresztülhúzta.

A sztrájk egyébként csupán a fővárosra terjedt ki, a szakmának sokat ártott és a közvéleményt a tulajdonosok ellen hangolta. Közvetett hatásának bizonyára szerepe volt abban, hogy a radikális szövetség 1918. augusztus 7-én, közel 1500 tagjával belépett a Szakszervezeti Tanácsba.

Ezt megelőzően azonban még 1918. május 22-én *Kiss Károly* a Gyakorló Gyógyszerészek Országos Szövetségének elnöke és *Grósz László* titkár, kérvénnyel fordult a miniszterhez, amelyben kérte az alkalmazottak számára a nyugdíjintézeti tagság kötelezővé tételét oly módon, hogy a tulajdonosok legyenek kötelesek ennek anyagi terheit vállalni. Az alkalmazotti fizetés ugyanis a legtöbb esetben is csupán arra volt elég, hogy a gyógyszerészsegéd szerény tisztességben megélhessen családjával együtt, de öregsége idejéről sem magának, sem családjának gondoskodni már nem tudott [15].

A vidéki tömörülések

A XIX. század második felének politikai enyhülései lehetővé tették mind több korporáció megalakítását vidéken is. Így azok a gyógyszerészek akik szívükön viselték szakmájuk sorsát és érdeklődtek a tudomány haladása iránt, valamint az átlagosnál aktívabbak is voltak, az ehhez szükséges egyesületi kereteket már saját szűkebb pátriájukban is megtalálhatták. Ezért egymás után alakultak meg az egyes vidéki gyógyszerész korporációk. Így 1861-ben alapították, helyesebben reorganizálták a miskoci (később Borsod megyei) Orvos-Gyógyász Társaságot, amely még a szabadságharc előtt, 1847-ben alakult. Ugyancsak 1861-ben alakult meg a Debreceni Gyógyász Testület is. Itt ugyan az alapítók már korábban kértek engedélyt a megalakulásra, de csak ekkorra kapták azt meg. A Bihar megyei gyógyszerészek csatlakozásával 5 év múlva e szervezet mind létszámában, mind nevében egyaránt bővült. Az 1860-as években többfelé alakultak hasonló szervezetek, amelyek összetetele meglehetősen heterogén volt: a többséget kitevő orvos-gyógyász tagja mellett, helyenként a más természettudományos képzettségű, érdeklődésű értelmiséget is felölelte. E tömörülések célja még nem érdekvédelem volt, hanem a szakmai művelődés lehetőségeinek kiterjesztése mellett, az önművelés alapjainak megteremtése. Ezek a társulások a kiegyezés előtt és után egyaránt tudományos végvárok voltak és a hazafias érzelmeket is táplálták. Számuk a millennium idején 26 volt.

Az országos egyesület fővárosi vezetése miatt a vidékiek elégedetlensége 1907-ben már oda vezetett, hogy egy olyan értekezletet hívtak össze Debrecenben, amelyen a fővárosi vezetéssel szembeni elégedetlenség már nyíltan hangot kapott. Aktualitását az jelentette, hogy már küszöbön állónak tűnt az új gyógyszerészeti törvényjavaslat benyújtása a képviselőházban. Az sem véletlen, hogy a gyűjtőpont éppen Debrecenben volt, ugyanis itt viszonylag gazdaságilag erős, szakmailag még országos viszonylatban is elismert gyógyszerértudományok működtek. Közöttük az országos állapotokhoz képest hagyományosan jó és összetartó szellem uralkodott és ez a kollégialitás — a kor mércéjével mérve — az alkalmazottak irányában is megmutatkozott. Az értekezlet arányait érzékelteti, hogy ezen a debreceni találkozón 120 gyógyszerész jött össze, míg ugyanabban az évben az országos egyesület közgyűlésén csupán 69 szavazati joggal rendelkező tag volt jelen.

Ezen a debreceni gyógyszerész-értekezleten a szakma minden baja a felszínre tört: a kormány hatalmi intézkedéseitől való rettegés, az elavult jogszabályok, az orvosi supremácia amely miatt a Belügyminisztériumban (ahová akkor a gyógyszerészet is tartozott) gyógyszerész nem tölthetett be érdemi állást, a tisztességtelen verseny a szatócsok, drogériák és az orvosi kézigyógyászok részéről. Kifogásolták, hogy mindezzel szemben a pályát aranybányának tartja a közvélemény, holott ez egyre hanyatló, süllyed minden tekintetben. Érvelésük szerint a bizalmi munkakörben az anyagilag tönkretett, reményétől megfosztott, elkedvetlenedett gyógyszerész nem lehet hasznára a közegészségügynek akkor, amikor a gyógyszer minőségére vonatkozóan személye volt az egyetlen garancia. É Debrecenből kiindult mozgalom Szegeden is rendezett gyűlést, itt azonban a demonstrációnál többre nem jutott.

Az országos egyesületnek az előzők során látott belső ellentétei, amelynek külső megnyilvánulásai még szembetűnőbbek voltak (pl. az országos egyesület még irodahelyiséggel sem rendelkezett, hanem a fővárosi testületnél talált otthonra; vagy az országos egyesület ügyeit a fővárosi testület fizetett apparátusa vitte, érthető módon a főállásuk érdekeinek megfelelő módon), ez végül is odáig fokozta a vidéki gyógyszerészek elégedetlenségét, hogy 1918. szeptember 22-én a budapesti Royal Szálló Fehér termében szervezetet alakítottak *Vidéki Gyógyászok Országos Szövetsége* néven. Elnöke *Fuss Nándor*, ügyvezető elnöke *Bárony Elemér*, pénztárosa pedig *Andriska Viktor* lett. Hangsúlyozták azonban, hogy az új szervezet megalapítása nem az országos egyesület elleni akció, hanem annak a ténynek a felismerése, hogy a vidéki gyógyszerészek érdekeit is kell képviselni egy szervezetnek, mivel az nem esik egybe a fővárosi gyógyszerészek érdekeivel.

Érdekes, hogy a *Varságh Zoltán* szerkesztésében megjelent *Gyógyászati Hetilap*, amely mindig a vidéki gyógyszerészek organumának vallotta magát, most élesen szembefordult a vidéki gyógyszerészek szervezkedéseivel. Ennek ellenére az új szervezetnek rövid 3 hét leforgása alatt 900 tagja lett, tehát egyszeriben többen lettek mint az országos egyesület tagja, ahová a magyar gyógyszerésztársadalomnak csupán egy kis töredéke tartozott. Ezzel a ténnyel a magyar gyógyszerésztársadalom kilépett az elszigeteltségéből. Figyelemre méltó például az a tény, hogy *Szopkó Dezső*, a Magyarországi Gyógyász Egyesület Hajdú-Szabolcs megyei járásának helyettes igazgatója, lemondva tisztségéről, kilépett az országos egyesületből és belépett a Vidéki Gyógyászok Országos Szövetségébe.

Amíg az országos egyesület tekintélye állandóan romlott, a Vidéki Gyógyászok Országos Szövetsége már a megalakulása után rögtön elismerést vívott ki magának azzal, hogy az egész magyar gyógyszerésztársadalom nevében eredményes tárgyalásokat kezdeményezett a Belügyminisztérium illetékeseivel. A szövetség tehát megalakulásával új vérkeringést vitt a magyar gyógyszerésztársadalom életébe, sőt akcióra tudta sarkallni a már teljes passzivitásba süllyedt Magyarországi Gyógyászok Egyesületet is [16].

A proletárdiktatúrától a II. világháború végéig

A proletárdiktatúra betiltotta a szaklapok megjelenését, csupán a radikális alkalmazottak 1913-ban alapított lapja, a *Gyógyászati Újság* jelenhetett meg, az is új néven: *Gyógyásztudományi Munkások Lapja* címmel. A Tanácsköztársaság kikiáltása után egy nappal a konzervatív alkalmazottak korporációja a Gyakorló Gyógyászok Országos Szövetsége kimondta a feloszlását, a többi egyesületet pedig hatalmi szóval szüntették meg. Megalakították viszont a *Magyarországi Gyógyászok Szakszervezetének Direktóriumát*, *Fekete Lajos* és *Nagy Oszkár* vezetésével. A sajtó és propagandaügyekkel *Téri Tibor*t, a titkári teendőket pedig *Neuwald Aladárt* bízták meg.

A Tanácsköztársaság bukása után a gyógyszerészek érdekvédelmi szervezetei csak nehezen reorganizálódtak. A trianoni békediktátum következményeként létrejött országosonkítás miatt a Vidéki Gyógyászok Országos Szövetsége elvesztette tagjainak nagy részét, ezért nem tudott talpraállni. Nem maradt más hátra

mint egyesülni 1921 májusában az újrászerveződött Magyarországi Gyógyszerész Egyesülettel és az ennek kebelében működő, de teljes autonómiát élvező Budapesti Gyógyszerész Testülettel. A fuzionált új egyesület *Magyarországi Gyógyszerész Egyesület* néven működött tovább. Elnöke *Dr. Gaál Endre* államtitkár és nemzetgyűlési képviselő, társelnöke pedig a debreceni *Mihalovits Jenő* lett. *Gaál Endréről* tudnunk kell, hogy a század elején még az alkalmazottak szervezkedésének egyik vezéralakja volt, amiért a fővárosi tulajdonosok bojkottálták is. 1920-ban azonban megvásárolta az I. ker. Attila krt. 51. szám alatti patikát, amit 1923-ban népjóléti miniszteri engedéllyel a Teréz krt. 12. szám alá áthelyezett. A háború után politikailag erősen aktivizálódott, kiscsapatpárti programmal.

Az új egyesület 14 vidéki és a fővárosi kerületre oszlott. Ez utóbbi az alapszabály 19. §.-a értelmében teljes autonómiát élvezett, hogy ezzel a Budapesti Gyógyszerész Testület akkor már évszázados folyamatoságát megőrizték.

A Tanácsköztársaság bukása után a Gyakorló Gyógyszerészek Országos Szövetsége is újrászerveződött és nevét 1919-ben *Országos Gyógyszerész Szövetség*re változtatta. Elnöke továbbra is *Millner György* lett és az új nevű szövetség nemcsak folytatta harcát a tulajdonosokat tömörítő országos egyesület ellen, állandóan sztrájkokkal fenyegetőzve, de saját belső ellentétei is kiéleződtek, ami 1922. június 10-én szakadáshoz vezetett. Ekkor alakult meg a régi szövetségből kilépő, mérsékeltbb irányzatot követő alkalmazottakból a *Gyakorló Gyógyszerészek Országos Nemzeti Szövetsége*. A régi szövetség fenyegetőzéseit, a sztrájk kilátásba helyezését és a tulajdonosokat alaptalanul rágalmozó feljelentéseit Budapest főpolgármestere is meguntta és 1922-ben betiltotta az Országos Gyógyszerész Szövetséget.

Sajnos azonban még a mérsékeltbb irányzatot követő Gyakorló Gyógyszerészek Országos Nemzeti Szövetsége is állandóan kellemetlenkedett az országos egyesületnek, amit *Gaál Endre* elnök megeléglően, ultimátumot küldött az alkalmazottak szövetségének, amely szerint az országos egyesület addig nem áll szóba az alkalmazottak szövetségével, amíg annak akkori vezetősége le nem mond. Ha viszont lemond a vezetőség és újat választanak, úgy hajlandó megoldani a gyógyszerészek munkanélküliségének kérdését, valamint a korpótlékos fizetőpénztár létesítését és az alkalmazottak más jogos kérését is.

Ez az ultimátum a szövetség megfontoltabb tagjait megdöbbenettette és végül 1924. november 30-ára összehívott rendkívüli közgyűlésen lemondatták a vezetőséget. Ekkor ismét *Millner György* vette át a szövetség vezetését mint elnök, aki ekkor már a Gyógyszerészalkalmazottak Nemzetközi Szövetségének (Internationale Union Angestellter Apotheker) is alelnöke volt. A titkárok *Makovitzky Zoltán* és *dr. Dömötör Lajos* voltak. Ugyanekkor nevet is változtatott a szövetség és az új név *Ökleveles Gyógyszerészek Országos Egyesülete* lett. Ezen a néven 1944-ig működtek, a II. világháború után pedig ez az egyesület is megszűnt.

A gyógyszerárszabás kérdésében *Dr. Gaál Endre* szembekerült az országos egyesület néhány tagjával, köztünk *Bayer Antallal* és *Deér Endrével* is, akik nem törvén *Gaál Endre* hatalmi koncentrációját, végül is kényértörésre vitték a háborúskodást és 1923-ban kilép-

tek 28-an az országos egyesület kötelekéből. Ezek a kilépettek, akiket „disszidensek”-nek neveztek, még ebben az évben megalakították a *Gyógyszerészek Baráti Körét*. Az évek során a disszidensek (még a kilépésük előtt is) egyre élezték a viszonyt az országos egyesület vezetőségével, de mindenekelőtt *dr. Gaál Endre* elnök személyével szemben. Igyekeztek — sokszor inkorrekt módon is — támadásokat intézni ellenük a szak- és napi sajtóban. A disszidensek 1927. szeptember 8-tól szakszajlapot indítottak Magyar Gyógyszerész címmel, ami elsősorban szintén az előbb említett célokat szolgálta. Alig néhány hónap után azonban a lapot az országos egyesület bojkottálta, így az lassan elsovadt. Végül is a disszidensek és a *dr. Gaál Endre* vezette országos egyesület között dúló többéves háborúskodásnak *dr. Mózsonyi Sándor* vetett véget, amikor az érdekelteket meghívta lakására, ahol azok békejebbot nyújtottak egymásnak.

A disszidensek által alapított Gyógyszerészek Baráti Köre 1924. szeptember 20-án átalakult *Magyar Gyógyszerésztudományi Társasággá*, magába olvasztva az 1921 óta működő *Gyógyszerész Oktatók Baráti Körét* is. Az újonnan megalakult társaság vezetősége a következő volt: elnök *Mágócsy Dietz Sándor*, helyettese *Deér Endre*, titkár *Lipták Pál*, jegyző *Horváth Jenő*, pénztáros *Percs Ernő*.

Az országos egyesületben pedig 1926-ban *Gaál Endre* helyett *Korányi Lajost* választották elnöké, akit azonban *Vass József* népjóléti miniszter — aki *Gaál Endre* pártfogója volt, — nem is fogadott. E helyett azonban felajánlotta a gyógyszerészeknek, hogy *Gaál Endre* újraválasztása esetén az eddig létrehozni nem sikerült gyógyszerészi kamarát is életre hívja, ami viszont *Gaál Endre* újraválasztása után sem valósult meg. Helyette az országos egyesület is, végre 1927-ben egy igen korszerű, jól felszerelt székházhoz jutott.

Meg kell még említeni az 1938-ban létesült *Törpegyógyszerészek Érdekvédelmi Mozgalma*t is, amely ugyan a Magyarországi Gyógyszerész Egyesület keretében belül működött *dr. Szász Tihamér* vezetésével, azonban mégis bizonyos fokú önállóságot élvezett. Mint a nevéből is kitűnik, célkitűzése a falusi kisforgalmú gyógyszerterek tulajdonosainak érdekvédelme volt.

A két háború között tehát a következő korporációk szolgálták a magyar gyógyszerészet ügyét: a tulajdonosokat országosan a Magyarországi Gyógyszerész Egyesület és ennek teljes autonómiát élvező fővárosi kerülete a Budapesti Gyógyszerész Testület, valamint a Törpegyógyszerészek Érdekvédelmi Mozgalma tömörítette tagjai sorába. Az alkalmazottakat pedig az Ökleveles Gyógyszerészek Országos Egyesülete fogta össze. A Gyógyszerésztudományi Társaság pedig — mint ez a nevéből is kitűnik — nem érdekvédelmi, hanem tudományos egyesülés volt. A magyar gyógyszerészek szerveződése egészen a II. világháború befejezéséig ezek között a keretek között folyt. [17].

A II. világháború után

A II. világháború befejeztével, 1945 vagy még inkább 1948 után, a kialakult új rendhez kellett igazodniok a magyar gyógyszerészek korporációinak is. Az egyesületek és társaságok túlnyomó többségét megszüntették, vagy beolvasztották egy-egy nagyobb szö-

vetségbe. A Magyarországi Gyógyszerész Egyesület 1950-ig, a gyógyszerárak államosításáig működött. Az orvosi és gyógyszerészeti társaságok és egyesületek átszervezésével létrehozták a szakszervezeti irányítással működő, úgynevezett szakcsoportokat. Az *Orvos-Egészségügyi Szakszervezet Gyógyszerész Szakcsoportja* 1951. május 17-én alakult meg és átvette mind a megszűntetett érdekvédelmi szervezetek, mind pedig a tudományos társaság szerepét. Érdekes megjegyezni, hogy míg az újonnan létesített Gyógyszerész Szakcsoport vezetői között megtalálhatjuk a megszűntetett Gyógyszerésztudományi Társaság volt vezetőségének több tagját, addig a korábbi érdekvédelmi szervezetek vezetőit nem.

Alig másfél évtized alatt azonban rá kellett döbbedni az illetékeseknek arra, hogy a gyógyszerészet ügyét szolgáló feladatok sokaságának ellátására a szakcsoport keretei és lehetőségei nem elegendőek és nem alkalmasak. A szakcsoportnak nem volt működési szabályzata, sem költségvetése, sőt a szervezete is olyan laza volt, hogy tagnyilvántartás és tagdíjfizetési kötelezettség nélkül, az ország területén működő összes gyógyszerészt tagjának tekintette.

Az Egészségügyi Minisztérium, a Magyar Tudományos Akadémia és az Orvos-Egészségügyi Dolgozók Szakszervezete 1966-ban együttesen hozzájárult az önálló orvostudományi társaságok és egyesületek megalakításához. Így jött létre a Magyar Orvostudományi Társaságok és Egyesületek Szövetsége, amely az egyes szervezeti egységeket fogja össze. Így az 1966. március 10-én megalakult *Magyar Gyógyszerészeti Társaságot* is, amelyet még ugyanabban az évben a madridi közgyűlésen a nemzetközi szervezet (Federation Internationale Pharmaceutique) is felvett rendes tagjai sorába. A FIP-nek egyébként a Magyarországi Gyógyszerész Egyesület is tagja volt, annak megalakulásától fogva és ez a tagság csupán a két világháború idejére szakadt meg. A Magyar Gyógyszerészeti Társaság azonban nem érdekvédelmi szervezet, hanem tudományos társaság, amely esetenként érdekvédelemmel is foglalkozott. [18]

1989. július 15-én azonban végre megalakult a *Magyar Gyógyszerészi Kamara* is, amely már merőben a magyar gyógyszerészek érdekvédelmét van hivatva ellátni, bár hatékonyságát jelentősen korlátozza a nem

sokkal előbb megjelent egyesületi törvény. Ezt csak a kamarai törvény mielőbbi megalkotásával és bevezetésével lehetne megoldani.

IRODALOM

1. *Ernyey J.* Gyógyszerészi Folyóirat 1, 24 (1906.) *Kempler K.* Orvostörténeti Közlemények 107–108. sz. 25–26. old. *Zboray B.* — *Csanád V.* Orvostörténeti Közlemények 115–116. sz. 102. old. — 2. *Bánóné Fleischmann M.* — *Zalai K.* Gyógyszerésztörténeti Diárium 2/3, 28 (1973). *Baradlai J.* — *Bársony E.*: A magyarországi gyógyszerészet története. (Bp. 1930) II. köt. 38 old. *Ernyey J.* i. m. 38 old. *Gorvay Gy.* — *Zoltán I.*: Semmelweis élete és munkássága (Bp. 1966.) 35. old. Gyógyszerészek Zsebnaptára 1912. 120. old. *Halmi J.* Gyógyszerészet 3, 448–453 (1959). *Schedy S.*: A Magyarországi Gyógyszerészegylet 25 évi története (Bp. 1897.) 5. old. *Szankay I.*: A gyógyszerészetre és a budapesti gyógyszerárakra vonatkozó adatok. (Bp. 1935.) 35. old. — 3. *Ernyei J.* i. m. 37 old. Helytartótanács 1816. december 10-én kelt. 35.922. sz. ügyirat. *Kempler K.*: A magyarországi gyógyszerészet a századfordulón. (Bp. 1984.) 5. old. *Zoboray B.* — *Csanád V.* i. m. 112. old. — 4. *Ernyei J.* Gyógyszerészi Közöny 22, 567 (1906). Helytartótanács 1983. december 17-én kelt. 33.544. sz. ügyirat. *Zoboray B.* — *Csanád V.* i. m. 117. old. — 5. Helytartótanács 1834. április 8-án kelt 9.722. sz. és 1836. október 4-én kelt. 30.712. sz. ügyirat. *Zoboray B.* — *Csanád V.* i. m. 112. old. — 6. *Baradlai J.* — *Bársony E.* i. m. II. köt. 41. old. — 7. *Kempler K.* Orvosi Hetilap 114, 3035 (1973). *Zoboray B.* — *Csanád V.* i. m. 119–120. old. — 8. *Baradlai J.* — *Bársony E.* i. m. II. köt. 86–89. old. *Zboray B.* — *Csanád V.* i. m. 120. old. — 9. *Kempler K.* Gyógyszerészet 16, 467–470. (1972). *Kempler K.* Orvostörténeti Közlemények 107–108. sz. 27. old. — 10. Magyar Orvosok és Természetvizsgálók Vándorgyűlésének történeti vázlatja és munkálatai. 1863. (Pest, 1864) 187–188. old. — 11. Mint a 10. de 1864. (Pest, 1865.) 37–39. old. — 12. *Baradlay J.* — *Bársony E.* i. m. II. köt. 183, 188, 190, 221. old. *Bánóné Fleischmann M.* — *Zalai K.* i. m. 28–32. old. *Kempler K.* Orvostörténeti Közlemények 107–208. sz. 28. old. — 13. *Baradlai J.* — *Bársony E.* i. m. II. köt. 246, 279–180. old. — 14. Gyógyszerészi Hetilap 37, 414 (1898), 38, 181 (1899). Gyógyszerészi Közöny 17, 202 (1903), 40, 134 (1924). Az országgyűlés képviselőházának naplója. (Bp. 1876.) VI. köt. 135–137. old. *Baradlai J.* — *Bársony E.* i. m. II. köt. 254–257, 603, 654, 658. old. *Schedy S.*: A magyar gyógyszerészetre vonatkozó törvények és rendeletek gyűjteménye. (Bp. 1893.) 276–279. old. — 15. *Baradlai J.* — *Bársony E.* i. m. II. köt. 458–484. old. *Kempler K.* Orvostörténeti Közlemények 107–108. sz. 36–39. old. — 16. *Baradlai J.* — *Bársony E.* i. m. II. köt. 431, 440, 480–481. old. — 17. *Baradlai J.* — *Bársony E.* i. m. II. köt. 530–531, 540–541, 579, 636, 638, 652–653, 580–581. old. Gyógyszerészek Zsebnaptára 1928. 255–306. old. *Kempler K.* Orvostörténeti Közlemények 107–108. sz. 40–41. old. *Zalai K.* Gyógyszerészet 18, 451–454 (1974). *Zoboray B.* Gyógyszerésztörténeti Diárium 3/2, 11–21 (1974). — 18. *Zalai K.*: A Magyar Gyógyszerészeti Társaság ötven éve, 1924–1974. (Bp. 1974.) 7–8, 11. old. *Zalai K.* Gyógyszerésztörténeti Diárium 3/2, 22 (1974.)

(Semmelweis Orvostörténeti Múzeum 1013 Budapest Apród u. 1–3.)

Érkezett: 1989. IX. 28.